

Blødere eller hårdere med årene? En sociologisk analyse af fængsels- betjentes arbejdsfortællinger

Dorte Raaby Andersen

This article presents an analysis of how different generations of prison officers think of and manage their work in prison. The article builds on empirical data from fieldwork in a Danish closed prison and 16 qualitative interviews with prison officers with different sex, age and seniority. The analysis shows how generations are socialized in different ways. The experienced workers have different views on how to handle the job compared to the less experienced workers and this creates tensions and potential conflicts in the prison. Moreover the article analyses masculine and feminine performances, rules and flexibility and different officer ideals. Some ideals are more oriented towards the present, while others are more oriented towards the future. Finally the article shows how the way of doing the job is formed in an interplay between the relation between individual predisposition and social structure.

Keywords: Prison officers, socialization, masculinity, habitus

Da jeg startede herinde [...] var der ikke meget pædagog over mig. Det har jeg ændret gevaldigt (Brian om sin udvikling som fængselsbetjent).

Denne artikel sammenholder fortællinger fra forskellige generationer af betjente og analyserer deres tilgang til jobbet i danske fængsler. Mere specifikt vil artiklen afklare forskelle og ligheder mellem forskellige betjentgenerationers håndtering af jobbet som fængselsbetjent. Fængselsbetjentes tilgang til jobbet betragtes som socialt skabt i det sociale rum, og præget af sociale markører som baggrund, erfaring, køn og alder. Tilgangen til jobbet betragtes som skabt i mødet mellem betjentenes habituelle disposition og fængslets historie.

Fængsler er institutioner med en lang historie. Gennem tiden har fængselsstraffens begrundelser og formål ændret sig i takt med forskellige ideologiske og politiske strømninger. Gennem tiden har der været tilgange, der har set straffesystemet som et instrument til klassekontrol, mens andre tilgange har tolket det som et middel til at kommunikere normer og samfundssammenhold. Fængsler er komplekse institutioner og ifølge den franske sociolog og socialantropolog Loïc Wacquant tjener

de begge funktioner (Winkler og Wacquant 2010: 160). Indenfor de senere år, har der været en international tendens i retning af straffepopulisme, som har sat sit aftryk på fængselspraksis i mange lande. En hævnorienteret straffepolitisk tendens har medført afsoningsforhold, der har intensiveret strafelementet og medført hårdere og mere lukkede regimer (Engbo og Smith 2012). Sammenlignet med USA har udviklingen i det europæiske samfund vist sig på et retorisk plan mere end i form af konkrete politikker (Winkler og Wacquant 2010: 156). I Danmark er udviklingen kommet senere, men analyser af udviklingen i dansk kriminalpolitik har vist, hvordan en resocialiseringsorienteret politik også i en dansk kontekst blev afløst af en mere repressiv politik i 80'erne, 90'erne og i begyndelsen af 00'erne. Straffeniveauet blev sat op, der blev etableret minimumsstraffe og restriktioner på prøveløsladelser (Prieur 2015: 257-259). I 1990'erne blev der vedtaget ”Rockerlove” og ”voldspakker”, og indsatsen mod negativt styrende indsatte betød stramme regimer med forskellige isolationslignende forhold (Engbo og Smith 2012: 44-45). Ændrede politikker har påvirket indsattes afsoningsforhold gennem årene, og derudover er fangepopulationen blevet mere belastet socialt og kriminelt sammenlignet med tidligere (Clausen 2013: 250-251). Sideløbende med en hævnorienteret straffepopulistisk tendens, har der dog været strømninger, der har trukket i den anden retning, og udviklingen i Danmark er mere broget sammenlignet med fx USA. Selvom der har været et skifte i politikken, så er resocialiseringstanken endnu ikke opgivet i en dansk kontekst (Prieur 2015: 257-259). I Danmark er der stærke velfærdstraditioner og måske aktører, der trækker politikken i en anden retning. Fængslets udvikling og skiftende politiske rammer har sandsynligvis betydning for betjentes tilgang til arbejdet, men da data til nærværende artikel kun omhandler en enkelt tidsperiode, er det desværre ikke muligt at belyse betydningen af politiske og kulturelle ændringer.

Eksisterende forskning: Fængslet som en modsætningsfyldt arena

Fængsler er karakteriseret ved at indeholde forskellige modsætninger. Som en form for total institution er de kendetegnet ved en stærk opdeling mellem vogtere og de bevogtede (Goffman 1961/67). Foruden denne åbenlyse forskel mellem indsatte og betjente, så indeholder fængsler og selve betjentjobbet også andre modsætninger. Den amerikanske kriminolog Gresham Sykes (1958) beskrev spændingsforholdet mellem regler og skøn i betjentarbejdet. Han beskrev, hvordan indsatte måske accepterer og anerkender fængselsstraffen, men uundgåeligt vil yde modstand. Det er en illusion, at fængselsbetjente fysisk kan tvinge de indsatte til at adlyde. Fængselsbetjentes magt er ikke baseret på autoritet forstået som et individs eller en gruppes ret til komme med ordre og modtagerne af disse ordres pligt til at adlyde, men de er derimod afhængige af at få de indsatte til at samarbejde. Et sådant samarbejde etableres, når betjentene udfører jobbet på den rette måde, og indsatte oplever at blive behandlet fair. Herved kan betjentene opnå en form for autoritet, som kan betragtes som legitim. I praksis betyder det, at fængselsbetjente må være fleksible i forhold til regelhåndhævelse og skønne, hvornår magtudøvelse er nødvendig.

Mangel på fleksibilitet vil blot medføre frustration blandt indsatte og protester fra kolleger (Sykes 1958; Sparks et al 1996; Liebling et. al 2012: 138).

Den nyere fængselsforskning har vist, hvordan den institutionelle kontekst også rummer kønnede modsætninger. Jobbet som fængselsbetjent er blevet forbundet med kønnede modsætninger; krav om særligt mandlige kvaliteter, der handler om dominans, autoritet og aggressivitet, modsat traditionelle kvindelige kvaliteter som omsorg, følsomhed og forståelse. De såkaldt kvindelige kvaliteter er ikke blot blevet betragtet som unødvendige, men også som skadelige (Zimmer 1986: 3). I en britisk kontekst har Crawley analyseret, hvordan nogle mandlige betjente understreger vigtigheden af machismo i forhold til succesfuld jobhåndtering, og at denne tilgang kan være med til at 'tromle' mere følsomme medfølede og omsorgsfulde tilgange (Crawley og Crawley 2012: 141; Crawley 2004: 195).

Anden forskning har vist, at kvindelige betjente oplever mere modstand fra deres mandlige kolleger end fra de indsatte (Petersen 1982; Hunter 1986; McMahon 1999; Jurik 1985), og at kvindelige betjente møder en form for diskrimination, som blandt andet viser sig i form af eksklusion fra diverse opgaver og begrænset kontakt til indsatte (Zimmer 1989). Britton (2003: 143) fandt ligeledes, at mænd i kvindefængsler tog sig mest af arbejdet, der handlede om håndtering af vold, mens kvinder blev forventet at tage en mere moderlig rolle. Tilsvarende fandt Tait (2012), at kvindelige betjente havde en tendens til at tage mere af det formelle omsorgsarbejde, og at de blev opfattet som mindre truende og lettere at gå til end mandlige betjente. Omvendt oplevede mandlige betjente et andet pres om at være mere hårde og opretholde distance til indsatte (Tait 2012: 78-85) og på den måde mindre kulturel tilladelse til at engagere sig med indsatte. Carlson et al (2004) har dog beskrevet en større accept af kvindelige betjente, som af deres mandlige kolleger bliver betragtet som bedre til supervision og rådgivning (Tait 2012: 67-68). Selvom om mandlige og kvindelige betjente kan have unikke tilgange til rollen som betjent, kan der tegnes en maskulin autoritær tilgang og en kvindelig og caring/omsorgsfuld tilgang (Pollock 1995: 113). Bruhn (2013) har undersøgt kønsrelationer og arbejdsdelingen blandt fængselsbetjente i svenske fængsler. Han konkluderer, at andelen af kvindelige betjente bidrager til en mere fremtrædende position for, hvad han betegner som "the rehabilitative side of prison work". Samtidig konkluderer han, at en kønnet opdeling mellem fængselsafdelinger er en vigtig faktor for forskelle og variationer i arbejdspraksis i organisationen. Han fremhæver, at en mere balanceret fordeling af køn kan stimulere det 'rehabilitative' arbejde, og bidrage med et mere forenet opfattelse af arbejdsrollen i hele organisationen (Bruhn 2013). Fredwall (2014) konkluderer på baggrund af sin afhandling og empiri indsamlet i Norge, at jobbet handler om at balancere den kønnede performance. Betjente skal være maskuline, men dog empatiske, og feminine, men ikke på en måde, så de bliver objekt for begær (Fredwall 2014: 463).

Nyere fængselsforskning har desuden påpeget modsætningen mellem erfaren og uerfaren, og vist hvordan nye betjente via internalisering af formelle regler og uformelle normer socialiseres til jobbet (Crawley 2004: 65, xv; Arnold 2012: 401).

Denne socialiseringsproces er en periode med tilpasning, hvor fængselsbetjente lærer, at de ikke kan stole på indsatte, og at følelsesmæssige grænser er vigtige. Dette resulterer i overopmærksomhed og aversion mod at engagere sig med indsatte på en mere proaktiv måde. Selvom en nyuddannet betjent har forestillinger om, hvordan han/hun ønsker at være som betjent, vil ideerne uundgåeligt blive vendt på hovedet i mødet med mere etablerede betjente og det stærke krav om tilpasning (Arnold 2012: 414). Via socialisering og tilpasning lærer nye betjente også, hvordan de etablerer et forhold til indsatte, som hverken må blive for tæt eller for distanceret, for fleksibelt eller for rigidt (Sparks et al. 1996; Liebling 2012). I den forbindelse foregår en uformel social kontrol mellem kolleger, som blandt andet er med til at sørge for at betjente optræder professionelt og lever op til gældende normer og regler for omgangen med indsatte (Andersen 2016). Selvom der er overordnede normer og regler for denne kontakt kan der være gradforskelle i forhold til i hvor høj grad betjente tager kontakt med indsatte, og i hvilken udstrækning de bøjer regler (Nielsen 2010: 197). Fredwall (2014) peger også på modsætning mellem *nutids-orienterede* betjentidealer og de *fremtidsorienterede* betjentidealer. De førstnævnte har fokus på det daglige liv i fængslerne, og hvad der sker her og nu. Indenfor denne kategori kan idealerne inddeles i undergrupper: *order-protective ideal*, *correctional ideal* og *supportive ideal*. Repræsentanter for hhv. *correctional ideal* og *supportive ideal* udtrykker ansvar for den enkelte indsatte, mens repræsentanter for *order-protective ideal* har fokus på afdelingen som et hele. Her er fred og orden det centrale for arbejdet, og det er af mindre betydning, om indsatte begår kriminalitet efter afsoning. Repræsentanter for denne tilgang viser ikke stort ansvar overfor at hjælpe indsatte, som befinder sig i en svær situation, men prioriterer at have styr på, hvad der foregår på afdelingen og at have hyppig kontakt med indsatte. Via kontrol, samtaler og aktiviteter og betjentenes fysiske tilstedeværelse skabes fred og orden. Hjælp, motivation, støtte handler om at skabe fred og ro (Fredwall 2014: 459). Det opdragende ideal (*correctional ideal*) bygger på opfattelsen af at jobbet indeholder et opdragende element. Det bygger på antagelsen om at overføre værdier, attituder eller færdigheder til indsatte. Forestillingen er, at man kan ændre indsattes liv og adfærd og give dem en bedre livskvalitet. Den individuelle indsatte er det primære fokus. Det støttende (*supportive ideal*) er karakteriseret ved omsorg, støtte og autonomi. Det handler om den indsattes velbefindende og om at se den indsatte som unik, værdifuld og som et medmenneske, man har et moralsk ansvar for. Betjente skal sætte grænser for indsatte, men være hjælpsomme overfor dem så ofte som muligt. De har samme rettigheder, som folk udenfor murerne. Dette gøres ud fra antagelsen om, at hvad der er godt for individet har en moralsk fordel i sig selv. At tale med indsatte er meningsfuldt i sig selv og ikke på grund af, hvad det evt. kan medføre. *Fremtidsorienterede* betjente er kendetegnet ved at have fokus på tiden efter indsattes indespærring. For nogle handler det om at indsatte skal etablere kriminalitetsfritilværelse efter endt afsoning, for andre handler det om tilknytning til arbejdsmarkedet, hjem og kontakt til familie. Under denne kategori inddeler Fredwall (2014) ligeledes i et *vejledende ideal*, hvor betjentene fungerer som

vejledere for indsatte. Indsatte betragtes som medmennesker, som betjentene har moralsk ansvar for. Hvert individ har en værdi i sig selv, og interaktionen har værdi i sig selv. Kontakten er en måde at få indsigt i den indsatte og en måde at hjælpe og vejlede. Det *transformerende ideal* bygger på ønske om at ændre indsattes adfærd og leveforhold, og betjentene er afgørende agenter i den henseende. Idealet handler om at forberede indsatte til et liv uden kriminalitet, derfor arrangeres forskellige aktiviteter i fængslet. Alle idealer har det til fælles, at straffen er indespærringen. Betjentene har ikke til opgave at gøre livet så hårdt for indsatte som muligt. De skal sikre, at de indsatte ikke undviger (Fredwall 2014: 458-463). Den eksisterende forskning inspirerer til at analysere, hvordan alder, erfaring og køn påvirker tilgangen til jobbet. Det vil sige, hvordan disse sociale markører påvirker, hvordan betjente forholder sig til indsatte, og i hvilken grad de er orienteret mod resocialisering. Der er fokus på modsætninger mellem fortid, nutid og fremtid, maskulin overfor feminin, erfaren versus uerfaren og ung modsat ældre.

Metode og datapræsentation

Artiklen bygger på en empirisk undersøgelse med brug af deltagende observation og kvalitative interviews med fængselsbetjente gennemført i et dansk lukket fængsel fra januar 2013 til juni 2013 og igen fra august til december 2015.¹ Deltagende observation blev valgt som metode, da tilstedeværelse i miljøet både kan være en forudsætning og en hjælp til at forstå relationen mellem vilkår og bearbejdninger (Jensen 2012). Feltarbejdet foregik primært på 2 forskellige afdelinger med forskellige grader af begrænsninger for de indsatte. På én afdeling fulgte jeg betjentene i deres faste rutiner, når de fulgte indsatte i forbindelse med forskellige ærinder i fængslet til arbejde. De blev fx fulgt til deres arbejde i fængslet, på sygeafdelingen, til fængslets kiosk, i hallen eller til fængslets kirke. Jeg overværede betjentene spille pool, fodbold, drikke kaffe eller dele måltider med de indsatte, og jeg fulgte betjentenes administrative opgaver og sagsbehandling på kontoret. På en anden afdeling var der mindre kontakt mellem betjente og indsatte. Her fulgte jeg betjentene i deres faste rutiner i forhold til at udlevere mad og/eller medicin til indsatte på deres celler, bringe indsatte til og fra arbejdsrum eller besøgsrum. Jeg overværede visitation af celler og sagsbehandlingen på kontoret. På denne afdeling var der indsatte, der blev anbragt i observations-, og sikringscelle. På begge afdelinger talte jeg med betjentene om deres arbejde, og jeg lagde mærke til, hvordan de var sammen med kolleger, hvordan forholdet var til de indsatte, og jeg spurgte ind til, hvordan de oplevede og håndterede forskellige situationer. Foruden feltarbejdet foretog jeg 16 bandede interviews med fængselsbetjente fra to forskellige afdelinger. Individuelle kvalitative interviews gav mulighed for at få en mere dybdegående viden om betjentenes oplevelser og forståelser og en mulighed for at afklare deres perspektiv på og håndtering af jobbet. Fængselsbetjentene blev udvalgt til interview på baggrund af køn, alder og anciennitet. Jeg valgte både betjente, som jeg oplevede som meget åbne og snakkesalige, og betjente, som umiddelbart virkede mere tilbageholdende overfor mig. Interviewene varede i gennemsnit to timer og blev foretaget i kontorlokaler

eller besøgsrum i fængslet. Jeg interviewede 6 kvinder og 10 mænd. De interviewede betjente havde gennemført eller var i gang med uddannelsen til fængselsbetjent. Uddannelsen har ændret sig i gennem årene, men varer i dag 3 år, og veksler mellem praktisk oplæring i fængslerne og undervisning i fag som fx konfliktløsning, psykologi, pædagogik, samfundsfag, sociallære og strafferet på Kriminalforsorgens uddannelsescenter.

Informanterne kan deles i 3 grupper: A) En gruppe på fem informanter med under 10 års erfaring, B) En gruppe med mellem 10 og 15 års erfaring og C) En gruppe på fem informanter med over 15 års erfaring. Interviewene blev indledt med en opfordring til betjentene om at fortælle om deres arbejdsliv fra start til nu. Formålet var at undgå at lede interviewet i en bestemt retning, men i stedet give betjentene mulighed for selv at fremhæve betydningsfulde forhold og hændelser i deres arbejdsliv. Det var hensigten, at informantens arbejdsfortælling skulle være styrende for samtalen, og jeg ønskede, at så mange detaljerede og spontane beskrivelser som muligt. Alle interviews blev efterfølgende transskriberet og kodet i Nvivo. Sted- og personnavne blev anonymiserede, ligesom handlinger, der kunne føres tilbage til bestemte personer, blev sløret.

I denne artikel præsenteres informanter placeret i gruppen af de mest erfarne betjente og tre informanter placeret i gruppen af mindst erfarne informanter i data-materialet. Dette gøres for at tydeliggøre generationsforskelle og forskelle i tilgangen til de indsatte. I den øvrige del af analysen, som omhandler øvrige modsætninger inddrages ligeledes fortællinger fra betjente med mellemlang erfaring. Denne analyse giver et mere samlet billede af, hvilke tilgange og opfattelser, der dominerer og giver mest symbolsk kapital.

Teoretisk inspiration

Teoretisk er analysen inspireret af Pierre Bourdieus forfatterskab. Bourdieu beskrev, hvordan mennesket udvikles gennem den praksis og i de livsbetingelser, det er en del af. Nogle livsbetingelser sandsynliggør bestemte sociale identiteter og handlemønstre, andre lægger op til andre. Udviklingen kan beskrives som en socialiseringsproces, som både sørger for at vi som mennesker bliver en del af et socialt fællesskab og opretholder samme fællesskab. Bourdieu anvendte begrebet *habitus*, som udtryk for den fortløbende kropsliggørelse af den praktiske sans, som genereres i socialiseringsprocessen og kommer til udtryk ved, at en bestemt smag, vane, værdi, handling, følelse eller tænkning har sat sig i kroppen som praktisk erfaring. Habitus er altså formet af de sociale rum, den er skabt i, og den betyder, at aktøren er disponeret for at handle, tænke og føle i overensstemmelse med denne habitus. Bourdieu beskrev, hvordan vores opfattelse af verden afhænger af vores position i et givent felt, af social klasse, etnisk gruppe og historisk periode. Disse sociale markører disponerer, men determinerer ikke. I hvert felt besidder aktørerne forskellige former for kapital, som giver dem forskellige handlemuligheder og/eller positioner i feltet. Kapital er ressourcer, der fungerer som social energi, i form af materielle og symbolske goder eller specifikke måder at anskue og opdele verden på. Bourdieu

skelner mellem økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital og fremhæver, at det ikke er nok at opsamle og besidde kapital, men det afgørende er at kunne omsætte kapital i felter, hvor de giver magt og indflydelse. Ethvert felt er kendetegnet ved, at nogle typer af kapital giver en særlig anerkendelse (Bourdieu 1999: 134-166). Habitus henviser også til det træge i mennesket. Den er i konstant udvikling, men mødes altid med det gamle som udgangspunkt. Habitus vil hele tiden tendere til at ”forsvare” eller skærme sig imod forandring og forkaste de oplevelser, der kan udfordre og sætte spørgsmålstegn ved de tidligere erfaringer. Påvirkninger kan dermed medføre magtkampe mellem det etablerede og det foranderlige. Bourdieu taler også om *hysteresis af habitus* (1979), når mennesker anvender kategorier for opfattelse og værdsættelse på en ny situation, hvor de ikke længere har gyldighed. Han anvender her Don Quijote som eksempel på en person, der ikke er fulgt med tiden og malplaceret, fordi hans habitus er dannet under andre betingelser end de, der omgiver ham. I *The Weight of the World* (Bourdieu et al. 1993/1999) omhandler flere tekster brud og kulturskift, der skyldes forandrede betingelser og som fremmer nye habitusformer. Det fremgår her, hvordan ældre generationer af medarbejdere ikke kan overføre værdier og handlemåder, og de kan ikke forstå de krav, som stilles til dem på arbejdspladsen.

Præsentation af analyse

Analysen indledes med en præsentation af nogle af de mest erfarne og nogle af de mindst erfarne betjente. Med inspiration fra (Bourdieu et al 1993/1999) analyseres betjentenes/generationernes habitusformer. Det analyseres, hvordan forskellige generationer er disponeret for at handle, tænke og føle. Der lægges vægt på, hvordan forskellige generationer er socialiseret forskelligt, og hvilken måde dette præger deres håndtering af den nuværende fængselskontekst. Det undersøges om nogle handlemuligheder og tilgange til jobbet fremstår mere selvfølgelige og fornuftige for én generation og mere utænkelige for en anden. I analysen af særligt de erfarne betjentes historier er det antagelsen, at deres habitus forandres af nye erfaringer, men kun i en vis grad, da det nye gribes ud fra den opfattelse, de har med sig fra tidligere.

Hernæst følger en analyse af modsætninger mellem regler og skøn, det maskuline i modsætning til det feminine, erfarende versus ikke erfarende og nutids-orienterede idealer overfor fremtidsorienterede idealer. Potentielle konflikter mellem positioner eller tilgange til praksis belyses, og det analyseres, hvordan nogle positioner er mere prestigøse og/eller giver mere symbolsk kapital end andre. I denne del af analysen inddrages ligeledes fortællinger fra betjente med mellemlang erfaring. Bourdieus begreber bruges dermed til at forklare forskellige dynamikker i feltet. Begrebet symbolsk kapital er særligt relevant, mens feltbegrebet spiller en mindre rolle. Til sidst samles der op og perspektiveres til den eksisterende forskning.

De erfarne betjente

Yvonne er en erfaren fængselsbetjent, som man kan ikke undgå at bemærke, når hun sikkert og rank bevæger sig rundt på gangen. Hendes blik er venligt men fast. Hun smiler og griner ofte, men er hele tiden i kontrol og opmærksom på, hvad der sker omkring hende. Hun fortæller, at man ikke skal ”jagte fangerne, bare for at jagte dem”. Er man nedladende og arrogant overfor de indsatte, giver det tilbageslag. Denne tilgang resulterer i hævn fra fangernes side: ”Det bliver jeg sgu nødt til at sige, det tror jeg”, siger hun og skifter til at blive mere alvorlig. Det handler om at være fair og indstillet på, at der foregår et spil. Hun fortæller: ”Det er jo katten mod musen, altså, det er jo legen. Nogen gange vinder vi og nogen gange taber vi. Og take it or leave it, altså så at sige, jeg vandt i dag og så vandt du i går. Men sådan er det jo. Lad være med at bære nag”.

Yvonne har ligesom de øvrige erfarne betjente arbejdet med mange forskellige typer af indsatte. Hun fortæller både om arbejdet med ”rockere” og ”den misbrugende cykeltyv”. Hun har oplevet, hvordan indsatte er kommet igen af flere omgange, og erfaret, at hverken fængselspraksis eller de som betjente kan hindre indsatte i at begå ny kriminalitet. Hun har oplevet en hverdag, hvor konflikter har været uundgåelige på grund af den særlige relation mellem indsatte og betjente og på grund af det pres og de spændinger, som selve indespærringen påfører indsatte. Hun forstår de indsattes reaktioner, og hun har gennem årene fundet måder, hvorpå hun sammen med kolleger bedst synes at håndtere dem, så hverdagen glider bedst muligt for alle parter. Hun og kollegerne har erfaret, at de er nødt til at etablere et godt forhold til og en god kommunikation med indsatte, og at det handler om ikke at være for striks men at undgå at sætte hårdt mod hårdt.

Jens er et eksempel på en anden erfaren betjent. Han fortæller, at han altid har nydt godt af at se lidt ældre ud, end han er i forhold til at få respekt fra indsatte. Igennem årene er han dog også blevet ’fulgt hjem’ af en bil efter arbejde og har oplevet trusler rettet mod sine nærmeste. Han sukker ofte, når han fortæller, og beskriver, hvordan de indsatte både er blevet dårligere, men også mindre medgørlige med årene. Han giver et eksempel med indsat, han skulle sætte i isolation på grund af upassende adfærd:

Så kom han herop på afdelingen, og han var ved at ryge, og så lod vi ham ryge færdig, for vi er jo ikke onde mennesker, og så smider han bare sit skod. Så beder jeg ham om at samle det op i skraldespanden. Vi kan ikke have det liggende, og så bliver han rød i hovedet [...] og så spørger han, hvad jeg vil gøre, hvis han ikke gør det. Jamen, så er jeg jo nødt til at give ham en bøde. Og han er bare så sur. De andre betjente så det på skærmen og kom spændende herover, fordi de kunne se, hvordan han kogte. Sådan var det ikke i gamle dage. Dengang havde vi ikke den type fanger, vi har i dag (Jens).

Jens påpeger, at indsatte er af en anden type. Han oplever, at indsatte ikke har samme respekt for betjentene, som de havde tidligere. Hans udsagn kan tolkes som

om, at han ikke længere oplever samme personlige autoritet som tidligere, og hans forhold til indsatte er blevet anderledes. Jens har ligesom sine kolleger erfaret vigtigheden af at være tydelig i forventninger til indsatte, at kunne markere og irettesætte de indsatte. Han fortæller, at det nogle gange kan være nødvendigt at råbe højt for at få den indsatte til at falde ned og/eller true med konsekvenser ved upassende adfærd. Han oplever at nogle indsatte fungerer bedst med meget tydelige og klare rammer og grænser. Samtidig finder han det ikke overraskende, at de indsatte søger at udfordre personalet.

Den erfarne betjent Henning afslutter ofte sine fortællinger med et: ”Haha”. Også selvom det ikke umiddelbart har været morsomt, hvad han har fortalt. Nogle gange har episoderne endda være ekstra voldsomme. Han fortæller, at der var mere fysisk vold i 1980’erne, hvor der kom mange fanger med narkotikamisbrug i fængslerne. Denne gruppe var svære at kontrollere, fordi de var meget uforudsigelige. Han beskriver, at de indsatte: ”kravlede på væggene”, og det var en periode med mange fysiske konflikter mellem indsatte og betjente. Dengang var der en anden ”ånd”, hvor nogle betjente både ”tog imod én” og måtte ”give én igen”, uden det var hans indtryk, at der nødvendigvis blevet registreret eller skrevet noget om det. Det handlede om at bære over med de indsattes udbrud og ”kunne tage det”. Han fortæller: ”Man ved jo godt, at folk der er spærret ind på et tidspunkt er bægeret fyldt over. Det skal der også være plads til”. Han har ikke tal på de bøjede ribben, han selv har haft. Han fortæller: ”Når man kommer ind i sådan et system, og du render rundt med fanger af forskellig art, så må man forvente, at det kan komme, mange af dem snakker jo med hånden”. Ligesom de øvrige erfarne betjente har han den tilgang, at det som regel er uniformen/systemet, de indsatte reagerer på, og på den måde kan de undlade at tage forskellige forhold personligt. Hvis man har den indgangsvinkel til det, jamen, så kan man jo holde til meget” (Henning). En anden betjent, med en lang karriere bag sig nævner også: ”hvis man ikke kan klare at få en på hovedet, så skal man ikke være betjent”. ”Det handler om, hvad man forventer af arbejdet; soldater ved jo også, at de kan risikere at blive sendt i krig. Det følger med”.

I følge flere af de mere erfarne betjente er fysiske konflikter blevet færre sammenlignet med tidligere. Tilgangen til de indsatte var på sin vis hårdere i gamle dage. Nu er fysiske greb sidste udvej og brug af fysiske magtmidler skal rapporteres. En anden erfaren betjent fortæller også, at de indsatte er mindre maskuline og fysisk udfordrende end tidligere. Nu benytter de sig af andre metoder, når de yder modstand. Han forklarer:

Der er nogen af fangerne [...] de skriver jo klager, ja, mange om dagen [...] Så er vandet for varmt, så er vandet for koldt, så er maden for varm, så er maden for kold, [...] Tidligere var en mand en mand, og nogle gange ville de bare slås, og så sloges vi lidt, og så blev de spændt, og så var den kamp tabt, og så kunne man så bagefter gå og grine lidt af det. Der er de lidt mere fintfølede i dag [...] Jeg synes sgu de der fanger, de er blevet mere blødsødne, og der også dengang en

rocker var en rocker. I dag er det jo en der går mere op i hårcreme og parfume og altså, ja. Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige til det. Der er lidt mere tøset over dem i dag (Mogens).

De erfarne betjente forklarer, at noget af den øgede vold mod betjente, kan være et udtryk for øget fokus på registrering. Skriftlighed fylder mere i dag. Flere af de erfarne betjente finder ikke altid den øgede skriftlighed logisk. De oplever ikke altid, at skriftlighed medvirker til at få hverdagen til at glide. I stedet er det deres oplevelse, at øgede visitationer og registreringer påvirker forholdet til de indsatte og betjentenes sikkerhed i en negativ retning. På samme måde kan noget af sagsbehandlingen forekomme meningsløs. Jens fortæller:

Jeg er altså ikke så vild med det her nymodens sagsbehandling. [...] I gamle dage, da havde vi et afdelingsrådsmøde, og der havde vi jo vores såkaldte civile personale med, vi havde vores socialrådgiver, der var tilknyttet afdelingen og vores sygeplejerske, og så sad betjentgruppen og så drøftede man sammen, hvad skal vi her. Men nu skal vi jo lave al det arbejde. Vi skal udfylde, jeg ved ikke hvor mange mærkelige ting [...] Og når fangen i øvrigt heller ikke er interesseret i at fortælle os alverdens ting... for det er de heller ikke. Vi er jo dem i de blå [Interviewer: I skjorterne] ja.[...] Det er altid os, der kommer og siger: ”Nej”.

Flere af de erfarne betjente fortæller desuden, at de er blevet rundere eller blødere med årene i deres tilgang til indsatte. De vælger deres kampe. Samtidig fortæller de, hvordan en hårdere kurs og skærpede vilkår overfor de indsatte betyder flere konflikter. Nogle fortæller, at afsoningsforholdene gennem årene er blevet mere restriktive i de lukkede fængsler, og at det i gamle dage ikke altid var nødvendigt at låse dørene ind til cellerne.

Selvom de erfarne betjente ikke ønsker flere fysiske konfrontationer, så er de frustrerede over øgede registreringer og sagsbehandling. Man kan tolke denne oplevelse, som en frustration over ændringer i tiden og en frustration over, at deres erfaring og viden om, hvordan de oplever hverdagen glider bedst, ikke anerkendes. Deres erfaring og kompetencer, deres symbolske kapital har måske mistet værdi. Med Bourdieus begreber oplever de erfarne betjente, at jobbet kræver andre former for kapital end tidligere. De fortæller desuden, at forholdet mellem erfarne og nye betjente har ændret sig, siden de var under uddannelse. Dengang var hierarkiet skarpere, og som ung og ny betjent skulle man indrette sig uden protest. Man tog sig naturligt af mindre anerkendte opgaver, som fx at lave kaffe, og man ”stak en finger i jorden”, når man kom til en ny afdeling. De erfarne betjente håber, at de nyere uddannede oplever det anderledes end i dag, men påpeger også, at det er lettest, hvis nye betjente ved, ”hvordan man skal begå sig på en arbejdsplads”. De fortæller, at man tidligere rekrutterede ”håndværkertypen, som var vant til en anden jargon” (Henning). I dag er kravene anderledes:

Vores system går mere over til at skulle være så juristpræget, så vi får rigtig mange ind, som aldrig rigtig har været ude at arbejde før, som kommer direkte fra skolebænken [...] til hverdag går det fint, når du bare skal sætte dig ned bagved en skrivemaskine [...] men så kommer der en episode, hvor det ligesom koger over. Det er der nogen, der tager rigtig rigtig dårligt. Og der er mange der ikke, rigtig mange, der ikke holder til det. Hvis de sådan ligesom bliver lagt for had på afdelingen [...] Jeg tror, at den gamle soldat og håndværkeren, måske var bedre rustede til at kunne håndtere det her. Det der pres, der er (Henning).

De erfarne betjente bekymrer sig over, hvordan de nyuddannede, der har en anden baggrund end dem selv, klarer at håndtere jobbet på sigt. Baggrunden for denne bekymring for de nyere uddannede kan tilskrives forskellige former for habitus. De nyere uddannedes habitus er anderledes og passer ikke umiddelbart med de erfarnes erfaring og beskrivelse af, hvad der skal til for at kunne håndtere arbejdet. De erfarne betjente betragter sig som betjente, der kan klare jobbet qua deres baggrund og erfaring. De vægter erfaring højere end uddannelseslængde, og de repræsenterer en tilgang, hvor det giver mere anerkendelse at kunne håndtere konflikter og situationer, der ”koger over”, end det gør at ”sidde bag skrivebordet”.

De nyere uddannede betjente

Janus er et eksempel på en af de nyere uddannede betjente. Han genkalder tydeligt, hvordan han inden han begyndte som betjent var motiveret af udfordrende elementer ved jobbet i forhold til farlighed og uforudsigelighed og en nysgerrighed efter at finde ud af, hvad, der forgik bag de høje mure. Han fortæller om mødet med en ukendt verden og indsatte, som ikke er ”så farlige”, som han formodede. Han påpeger: ”Man har en ide om, at ham den store er narkogangster, og at han er så og så farlig. Indtil man kommer ind og arbejder med dem, og så ser, de er jo bare ganske almindelige mennesker”. Ligesom de øvrige fortællinger er hans historie et eksempel på en udviklingshistorie, som handler om at blive mere fleksibel, men også om at blive mere tryk og finde sig til rette på forskellige afdelinger. Ligesom de erfarne betjente udtrykker han en forståelse for de indsattes reaktioner og vigtigheden af at have en god kommunikation. Han påpeger, at han tilhører betjentgruppen med ’den nye uddannelse’, og henviser til krav om pædagogik, betydningen af relationer, kommunikation og kontakt med indsatte. Ligesom de øvrige nyere uddannede betjente taler han om normaliseringen og resocialisering af de indsatte. Han er opmærksom på egen kommunikation, og hvordan han via pædagogik og dialog kan appellere til ændringer eller åbenhed hos den indsatte. Nogle af de nyere betjente oplever, at de har et større fokus på at komme tæt på de indsatte sammenlignet med de mere erfarne betjente. Janus fortæller:

Nogen synes at det er åndssvagt og nogen gider ikke bruge tid på det. Jeg har da nogle kolleger, det gider de sgu ikke bruge deres tid på [...] Jeg tror, at de har set for mange. Hvis man har været her i 20 år, så har man jo set det i tusindvis af

gange. Hvor man måske, nu er vi jo ansat efter nogle nyere rammer og en nyere uddannelse. Vi er jo på den helt nye uddannelse. Det ligger bare op til noget andet, tror jeg. Uddannelsen er noget helt andet i dag. Meget mere pædagogisk end førhen.

Sanne er et andet eksempel på en nyere uddannet betjent. Hun beskriver jobbet som et drømmejob. Hun har altid været tiltrukket af det farlige ved jobbet, og hun var motiveret for at arbejde med love og regler. Hun fortæller dog, at relationen til de indsatte er et stort element i uddannelsen, der handler om:

... hvordan vi kommunikerer med de indsatte. Altså, at vi skal tage dem i øjenhøjde [...] få opbygget en eller anden form for tillid, trods det at mange bare er der, er der for at snyde én. Men alligevel en eller anden form for troværdighed og tillid [...] at få opbygget en relation. Så hvis vi står i en eller anden magt anvendelse, at vi så har de indsatte bag os og ikke i mod os. [...] så er det nemmere at komme ind til dem og snakke dem til fornuft et eller andet sted. Og komme ind og rykke noget ved dem. Frem for hvis det bare sådan noget låsen døre op og i, så er det sværere at rykke dem sådan menneskeligt.

Sanne ser det som en opgave at være forstående overfor de indsattes op- og nedture uden at involvere sig for meget i deres sorger, og hun fremhæver relationen til de indsatte som en måde at skabe sikkerhed og undgå konflikt. Hun fortæller, at man som betjent ikke skal kramme og trøste, men man kan godt udtrykke forståelse for, at de nogle gange kan have det svært. Hun oplever dog, at hendes alder begrænser hendes forudsætninger for at påvirke de indsatte. Hun forklarer:

Sådan én på 55 eller 60, hvor jeg kommer ind og skal resocialisere ham, socialisere ham, normalisere ham. Ja, tak, den er ligesom tabt ikke. Hvem gider lytte til én, der måske er halv så gammel? [...] Det er måske ikke den indgangsvinkel, jeg skal have til det. Men hvor jeg mere skal have 'relationen' og måske den vej igennem komme ind og arbejde lidt med dem. [...] kan jeg så bare måske få ham til at indse, at noget af det er forkert og komme videre derfra, så har jeg måske gjort det jeg kunne [...], når de ser mig, tænker de måske, at jeg kan hjælpe dem med at opretholde kontakten til familien.

Selvom hun fremhæver de støttende aspekter og muligheden for at præge de indsatte under deres afsoning, så tror hun ikke, det er muligt at resocialisere i fængslet. Resocialiserings og normalisering handler om, at hjælpe indsatte tilbage til en kriminalitetsfri tilværelse udenfor murerne. ”De skulle være samlet op meget tidligere”, siger hun, og fortsætter: ”Vi er her for at opretholde lov og orden, sikkerhed og sådan noget, og ikke for at... Jo, vi er her også for at normalisere dem og resocialisere dem, men det batter bare ikke rigtigt”.

Brian er et eksempel på en mindre erfaren betjent, som er særligt motiveret for den del af jobbet, hvor han tvinges til at være kreativ i forhold til at finde frem til, hvor der er indsmuglet stoffer eller lignende. Da han fortæller om det, viser han private opgørelser og statistikker over de ulovlige ting og genstande, han har fundet på celler og fællesarealer. Hans øjne lyser, når han fortæller om det. Brian fortæller, at han som nyansat ønskede at gøre et godt indtryk, fremstå som en kompetent medarbejder og vise, hvad han havde lært på skolen. Til at begynde med søgte han derfor at følge diverse regler og retningslinjer til punkt og prikke. Den meget regelrette tilgang harmonerede imidlertid ikke med hverdagspraksis på den afdeling, han først kom til i fængslet. Det var svært at implementere alle regler i praksis, fordi der i nogle sammenhænge var en anden fleksibilitet og kontekstafhængig tilgang til regelhåndhævelse. Han oplevede derfor at blive irettesat af kolleger og ildeset af de indsatte, selvom han bestræbte sig på at opføre sig ”efter bogen”. Han fortæller, at han ikke altid havde lyst til at deltage i aktiviteter med de indsatte, og han blev provokeret, når de henvendte sig til ham og sagde, at det var hans job at spille bold med dem fx. Han fortæller: ”Det er ikke noget jeg skal. Altså. Der står [i bogen red.], at det er helt klart, hvis vi har tid til det, og nogen gange har vi tid, og andre gange har vi ikke tid til det”. Han påpeger:

Vi er de nye betjente med den nye uddannelse. Og mange af de gamle har jo ikke været på skole i måske 10-12 år [...] De er jo ikke dårlige betjente af den grund overhovedet. Men de er jo bare skolet på en anden måde. Og vi kommer med en ny uddannelse og med nogle andre ting [...] Jeg er også blevet ansat på at kunne diskutere og tage, og tør at stille spørgsmål. Det er det, de gerne vil have, at de nye, at vi kan [...] Og det skal de måske også vænne sig lidt til [...] Vi kommer ud med nogle andre ting, end de er uddannet med og skal prøve på at få det ind i systemet, fordi det kriminalforsorgen gerne vil have, at det går den vej.

Brian fortæller samtidig, at arbejdet på en behandlingsafdeling og uddannelsen generelt ændrede hans syn på jobbet. Der er aspekter af jobbet på behandlingsafdelingen, han synes om, og som har gjort ham mere fleksibel. Han opsummerer: ”Da jeg startede (på uddannelsen til fængselsbetjent red.), da var jeg helt klart 80 % den der regelrytter og firkantet, og der var ikke meget pædagog over mig. Det har jeg jo så ændret gevaldigt, synes jeg selv”. Han oplever sig selv som mere pædagogisk, men han vil ikke give slip på reglerne og blive ”for slap”. Han vil også helst være på en afdeling med ”skarpere linjer” mellem indsatte og betjente. Selvom der er elementer af jobbet på behandlingsafdelingen han godt kan lide, så bryder han sig ikke om, når kolleger fra de andre afdelinger betegner ham som behandler. ”Jeg er sgu ikke behandler”, siger han og griner.

Opsamlende har de nyere uddannede betjente kapital i form af uddannelse, og de fremhæver kommunikative evner, pædagogik, og evnen til at udfordre eksisterende praksis som kompetencer, de bringer med sig. De ved, hvad ”der står i bogen”, og hvordan jobbet teoretisk skal udføres. Sammenligningen med de erfarne

betjentes beskrivelser viser generationsforskelle. De nyere betjente er uddannet i en tid med et øget fokus på regler, overvågning, dokumentationskrav, politiske stramning og strafskærper. Til sammenligning har mere erfarne betjente oplevet en tid med mindre skriftlighed, og en tid hvor fysik og ”kampene” mellem indsatte og betjente havde en anden karakter. Samtidig er de nyere uddannede socialiseret til at have fokus på relationen til indsatte med henblik på normalisering og resocialisering. De nyere betjentes beskrivelser af deres tilgang til indsatte minder mere om en socialpædagogisk tilgang, hvor det er tanken, at indsatte kan påvirkes til højere grad af ”normalitet”. Til sammenligning minder de erfarnes betjentes beskrivelser om håndteringen af de indsatte mere om en form for konsekvenspædagogik, der bygger på et handlingsorienteret grundsyn med fokus på (trusler om) forskellige konsekvenser ved afvigende adfærd, og deres relation til indsatte handler primært om at få hverdagen til at glide uden konflikt. Der tegner sig således et billede af forskellige kapitaler og potentielle ’kampe’ mellem praktisk erfaring og uddannelseslængde, regelhåndhævelse overfor skøn og forskelle i synet på, om/og hvordan man kan arbejde med indsatte resocialisering. Derudover lægges der op til spørgsmålet om, hvad der generelt giver mest symbolsk kapital. For eksempel om der høstes mere anerkendelse ved at kunne håndtere konflikter og situationer, der ”koger over”, end der gør ved sidde bag skrivebordet og varetage sagsbehandling og resocialiserende aspekter af jobbet.

Betydning af anciennitet, køn og afdelingstype

Når betjentene med lang, mellemlang og mindre erfaring fortæller om sig selv og deres arbejde, henviser de til forskellige sociale markører som alder, køn, social og kulturel baggrund. Når man sammenligner fortællingerne bliver det tydeligt, hvordan disse sociale markører influerer, hvordan de oplever sig selv, og måden de tilgår deres arbejde. I det følgende analyseres følgende emner: Skøn og regelhåndhævelse, det feminine overfor det maskuline, det unge overfor det erfarne og forskelle mellem afdelinger og betjentidealer analyseres.

Skøn og regelhåndhævelse

I forbindelse med skøn og regelhåndhævelse spiller særligt erfaringen i faget en rolle. Det kommer til udtryk, når celler visiteres, og betjentene undersøger om alt er, som det skal være. Observeres brud på regler eller er der forhold, som udgør sikkerhedsmæssige risici eller ikke hører til på cellen (fx tilstedeværelsen af stoffer, forsøg på flugt, oplysning om personalet) reageres der med rapportskrivning og anden sanktion, fx bøde, mens en mindre forseelse som fx en tændt lampe i første omgang blot resulterer i en venlig påmindelse om at huske det næste gang. I regelhåndhævelsen er der således en bagatelgrænse, hvor betjentene har mulighed for at skønne, hvorvidt det er fair eller hensigtsmæssigt at ty til sanktion i form af bøde med det samme, eller om det er nok med en mindre reprimande. Det samme kommer til udtryk i situationer, hvor de indsatte for eksempel ryger cigaretter på arealer, hvor det ikke er tilladt at ryge. Flere betjente påpeger forseelsen, truer med, hvad

der vil ske, hvis det sker igen, inden de rapporterer. Betjente fortæller, at indsatte typisk fremsætter skældsord, når de er frustrerede. Hvis indsatte udtrykker frustration eller vrede, forsøger betjentene at berolige og forklare. Nogle gange kan udbrud og frustrationer medføre at betjente og indsatte højlydt diskuterer. Det er ikke altid, at de indsattes skældsord eller udbrud resulterer i rapportskrivning. Betjentene trækker på deres praktiske erfaring, som de har udviklet via deres erfaring med jobbet.

Flere betragter regler, sanktioner og sanktionsformer som ressourcer, de kan trække på ved forskellige lejligheder. Rapportskrivning kan fx ende med bøde, forflytning, strafcelle, alt afhængig af forseelsens karakter. Registrering i rapporter medtages ligeledes i fængslets vurdering af den indsattes adfærd og dermed også muligheden for udgang og prøveløsladelse. Rapportskrivning kan ses som et magtmiddel, som kan have konsekvenser for den indsattes videre forløb.

Nogle betjente betragtes som mere strikse i forhold til rapportering og sanktionering, mens andre betragtes som mindre regelrette, og betjentene fortæller, at der gennem tiden har været diskussioner om, hvor grænserne for regelhåndhævelse går. Nogle grupper af betjente har beskyldt andre grupper for at være for laissez faire, og påpeget, at en sådan tilgang var uhensigtsmæssigt og resulterede i kaos. På samme måde er andre grupper blevet kritiseret for at have en linje, hvor alle regler blev fulgt til punkt og prikke. Denne tilgang er på tilsvarende vis blevet påpeget som uhensigtsmæssig, og som en tilgang, der også ville frembringe kaos. Der er en tendens til, at de mest erfarne betjente er dem, der er blevet beskyldt for at være mest laissez faire. Flere påpeger, at det letteste er, at betjentene på hver enkelt afdeling er nogenlunde enige i deres tilgang, i gradbøjningen af diverse regler og i brug af forskellige sanktioner. På den måde er det sværere for de indsatte at spille betjentene ud mod hinanden. Flere påpeger, at de er blevet mindre strikse med årene. De udtrykker, at de er blevet ”blødere”, og at de i løbet af deres karriere er gået fra at være mere regelrette til at træffe flere skønsbaserede beslutninger. Det kan hænge sammen med, at man som betjent udvikler en større selvsikkerhed og erfaring med jobbet. Der sker en ændring i habitus gennem aldring.

Feminine overfor det maskuline

I gennem årene er der kommet en øget andel af kvindelige betjente, og mænd og kvinder kan varetage samme opgaver. Der er dog regler i forhold til kropsvisitationer, som skal foretages af en betjent med tilsvarende biologisk køn som den visiterede. Størstedelen af de indsatte er mænd, og der er derfor flere visitationsopgaver, kvinder ikke kan udføre. Adspurgt om kønnets betydning fremhæves denne praktiske forskel af flere betjente. Flere kvindelige betjente uafhængigt af alder fremhæver, at kvinder måske kan tale sig ud af en konflikt på en anden måde end mænd kan, og at indsatte måske kommer til kvinder med andre problemer, end de gør til mænd. ”Sådan noget f.eks. med kærestesorger eller de har mistet kontakten til deres børn eller sådan noget. Det er måske lidt nemmere at snakke med en kvindelig betjent om det. Fordi vi fra naturens side er sådan lidt mere følelse[-sbetonede], hvor mænd, det er sådan lidt mere hårdt”, siger Sanne, men fremhæver også, at mænd og

kvinder kan bidrage med noget forskelligt, og at der helst skal være et mix af kønne. ”Hvis der er for mange kvinder kan det godt blive for følelsesladet”, fortsætter hun og fortæller videre: ”... og måske at vi glemmer at, eller det lyder så, at vi glemmer, men muligvis kan komme til at glemme, at de er kriminelle. Vi skal se dem som kriminelle, vi skal ikke kun se dem som nogen, der skal hjælpes på vej. Der tror jeg, at det er meget godt, at der er nogen mænd engang i mellem”. I citatet fremstilles en meget stereotyp opfattelse af mænd og kvinder, hvor det kvindelige forbindes med det følelsesbetonede og usikre, mens det mandlige forbindes med det mere fornuftbetonede og hårde. Nogle erfarne betjente nævner også, at det ofte er kvinder, der er tilbøjelige til at være for godtroende eller inkonsekvente. ”Det er oftest hønsene”, fortæller en erfaren betjent. Udsagnene illustrerer en opfattelse af, at kvindelige betjente i højere grad end mandlige betjente kan være tilbøjelige til at komme *for* tæt på indsatte. Sanne beskriver i øvrigt sig selv som drenget: ”min omgangskreds ved, at jeg er sådan lidt mere hård og kontant, ikke er sådan jeg skal ikke være pædagog og sådan noget behandler noget, følelsesmæssigt alt for meget” (Sanne). Ved at fremstille sig selv som drenget søger hun tilsyneladende at øge sin kapital, og det viser hendes forståelse af sig selv, som en kvinde, der kan klare sig på trods af sit køn.

Betjente med mellemlang erfaring fortæller, at kvinder kan sætte sig i respekt, hvis de med autoritet i stemmen kan sætte indsatte på plads. En mandlig betjent fortæller: ”kvindelige betjente, som ikke er særligt store, men som godt kan finde ud af at tage ved. Der er en mor, som bliver skrap, det er simpelthen så fedt at se. Hun kan få de største rockere til at sige undskyld og næsten græde ved at tage fat i dem. Og det altså, al ære og respekt for det, man må bare ikke være usikker” (Betjent, mellemlang erfaring). Det vigtige er således ikke det biologiske køn, men den kønnede performance, og at man ikke fremstår skrøbelig og usikker. En anden betjent fortæller, at kvindelige betjente kan få en anden rolle end mandlige betjente, men at denne rolle kræver, at man som kvinde er meget opmærksom på, hvordan man fremstår. I den forbindelse spiller det køn sammen med alder. Han fortæller: ”Kvinder [...] udfordrer ikke fysisk. Nogle gange får de sådan en mor-rolle. Og det synes jeg er rigtig godt. Men det skal du have en vis alder til. Fordi, hvis du ikke har det, så bliver du flirtende, og er du så køn til og med, så bliver det seksuelt nærmest” (betjent, mellemlang erfaring). Han fortæller desuden, at han ville være betydeligt mere tilbageholdende overfor de indsatte, hvis han havde været kvinde. I så fald ville han føle et endnu større behov for at etablere distance og opføre sig anderledes.

Betjentes beskrivelser, uanset erfaring, tegner et billede af et område, hvor maskulin performance har høj værdi. Der er imidlertid også flere områder, hvor såkaldt kvindelige opgaver eller performances vinder indpas. De beskriver, at det fysiske aspekt i arbejdet fylder mindre, og der er øget fokus på sagsbehandling. Dette arbejde er traditionelt blevet betegnet som ’kvindearbejde’, fordi det kræver mindre maskulin styrke. Nogle betjente påpeger, at kvinderne er mændene overlegne på dette område. På samme måde er støttende aspekter ved jobbet traditionelt også

forbundet med kvindelig performance. En betjent med mellem-lang erfaring reflekterer over forholdet mellem maskuline og feminine og fortæller: ”Det er en mandeverden, og så lige pludselig begynder der at komme rigtig mange kvinder ind, og så går det her billede lidt i stykker”. Betjentens udsagn kan ses som et billede på, hvordan feminine aspekter udfordrer maskuline mandlige identiteter.

Betjentenes fortællinger viser også, hvordan det følelsesladede umiddelbart forbindes med at være ung. En betjent med megen erfaring fortæller om en debriefing, der afholdes efter voldsomme episoder, til at begynde med blev iværksat efter en episode, fordi der havde været en betjent på prøve involveret. Debriefingen endte med, at det var en erfaren betjent, der var mest påvirket af episoden. Betjenten fortæller: ”Havde der ikke været en oplæring, så havde vi måske sagt: ”Pyt med det [...] Men der tog vi da fejl” fortæller han. Eksemplet viser, hvor stor betydning erfaring tilskrives, når det kommer til spørgsmålet om, hvorvidt man kan håndtere voldsomme episoder, og om man har brug for hjælp efterfølgende. Dette perspektiv udfordres imidlertid, da den erfarne betjent udtrykker sårbarhed. Eksemplet viser, at den obligatoriske debriefing er relevant for både nye og erfarne medarbejdere. De nyere uddannede betjente, såvel mænd som kvinder, taler også meget positivt om debriefinger, og de finder det vigtigt at tale om forskellige episoder. Her oplever nogle af dem at være forskellige fra nogle af deres erfarne kolleger, som de betragter som mere tilbageholdende i sådanne sammenhænge.

Der er også en kobling mellem ung og udsat. En kvindelig betjent med mellem-lang erfaring fortæller, om sin første tid i fængslet: ”Det var mærkeligt, det var grænseoverskridende også når man var pige, og man var ung. Og man skulle danne sig en eller anden form for respekt...[...] det er selvfølgelig altid grænseoverskridende at skulle skælde en ud, der er ældre end én selv”. Udsagnet viser, hvordan en ung alder kan være udfordrende, samtidig med det viser, hvordan køn, alder og erfaring spiller sammen. En vis kombination af sociale markører kan således øge oplevelsen af at være udsat, og kan medføre en større kamp for anerkendelse fra både indsatte og kolleger. Nogle sociale markører betyder yderligere, at man må være særlig opmærksom på, hvilke signaler man sender til såvel indsatte som kolleger for ikke at blive betragtet som uegnet til jobbet. Analysen viser således spændinger mellem det maskuline og det feminine og potentielle ‘kampe’ mellem anerkendelse af forskellige aspekter af jobbet. Fortællingerne indikerer, at erfaring giver højere symbolsk kapital end uddannelseslængde og at maskulin performance vægtes højere end en feminin optræden. Dette på trods af at det feminine tilsyneladende har vundet mere indpas, og at maskuline tilgange til jobbet udfordres.

Afdelingstyper og betjentidealer

Lukkede fængsler indeholder forskellige specialiserede afdelinger. Der er behandlingsafdelinger, særligt sikrede afdelinger, arrestafdelinger, bandeafdelinger, rockerafdelinger mv. Nogle afdelinger er, ifølge betjentene kendetegnet ved et særligt psykisk pres, og en uforudsigelighed sammenlignet med nogle af de øvrige afdelinger. Som eksempler på sådanne afdelinger fremhæves arrestafdelinger, hvor

indsatte er frustrerede over at være blevet ”hentet fra gaden eller arresteret i hjemmet foran deres børn” og påvirkede af den manglende vished om dom og straf, ligesom de fremhæver arbejdet med rockere og bander eller særligt sikrede afdelinger som særligt udfordrende. Disse afdelinger bliver betegnet som ”hårdere” at arbejde på særligt på grund af psykisk pres og uforudsigelighed. I den anden ende af spektret ligger behandlingsafdelinger, lagerarbejde eller porten/modtagelsen (ind og udgang), hvor der er mindre kontakt med indsatte. Flere beskriver dette arbejde som mere ”ensformigt” og ”kedeligt” og mindre udfordrende. En erfaren betjent fortæller, at behandlingsafdelinger ”altid har haft sådan et ry med at være lidt med rundkreds og sådan, og man har ikke kunnet klare det med, at der er behandlere og sådan”. Flere betjente beskriver også behandlingsafdelinger, som steder for betjente, der trænger til ”lidt luft”, eller steder medarbejdere placeres, hvis ledelsen vurderer, at der er behov for, at de bliver mindre distancerede i deres tilgang til indsatte. Nogle betjente med både lang og mellemlang erfaring fortæller om sådanne forløb, hvor de er endt med at trives på behandlingsafdelingen, på trods af de var skeptiske til at begynde med.

Som en del af deres uddannelse er betjente under uddannelse pålagt en periode i porten. De fortæller, at porten også kan være et sted, man overføres til, og ofte ikke selv har valgt. Som forklaring på portens omdømme forklarer en erfaren betjent: ”Måske fordi det så ikke er ’rigtig’ betjentarbejde, og fordi man fra ledelsen side tidligere brugte porten, som et sted man flyttede folk op, hvis der var nogle problemer med dem”. Disse fortællinger indikerer, at disse afdelinger har mindre status end nogle af de øvrige afdelinger. Omvendt fortæller flere betjente uanset erfaring, at mange nyere uddannede betjente ønsker at komme på afdelinger med rockere, bander eller andre udfordrende fanger. Her kan de udfordre sig selv. På nogle af disse afdelinger gives også et særligt løntillæg på grund af risici i arbejdet. Betjentene fremhæver, at dette tillæg ikke er en betydelig økonomisk gevinst. Motivationen for at arbejde på disse afdelinger lader i stedet til at ligge i anerkendelsen af at kunne arbejde med indsatte som betragtes som mere ”farlige”, uforudsigelige og mere udfordrende end andre. Dette kan tolkes som om, at det giver en høj symbolsk kapital at arbejde på disse afdelinger. Samtidig fortæller nogle betjente, at det også kan være prestigøst for nogle indsatte at afsone på denne type afdelinger. De fortæller for eksempel, hvordan nogle indvandrerbander følte sig avancerede i systemet ved som gruppe at blive placeret på en sikret afdeling. Hermed fik de samme ”farlige” status som rockerne. Hierarkiet mellem afdelinger understreges ved at betjente ikke kan komme på særligt sikrede afdelinger i løbet af deres skoleperiode, og at udvælgelsen til disse afdelinger ofte beskrives som at slippe i gennem et nåleøj. For nogle betjente er det mest eftertragtede karriereforløb, et forløb, hvor man bevæger sig mod at arbejde på mere sikrede afdelinger eller med udfordrende indsatte. Jo mere krævende, farlige eller uforudsigelige fanger, jo bedre er det tilsyneladende at vogte dem. Til gengæld har man måske her tabt illusionen om, at man kan gøre megen forskel for indsattes fremtid efter endt afsoning. Analysen af forskelle mellem afdelinger viser således en rangorden, hvor det fremstår mest

prestigiøst at arbejde med farlige og uforudsigelige indsatte. Det giver symbolsk kapital og medarbejdere på disse afdelinger høster en kollegial anerkendelse for at kunne håndtere det sværeste, mest krævende og uforudsigelige. Der ses her en form for feltlogik i forhold til fordeling af symbolsk kapital. Det er dog begrænset, hvor meget betjentene kan positionere sig selv i forhold til hinanden. Ledelsen placerer dem på forskellige afdelinger og søger at styre den retning, som forskellige afdelinger skal tage.

På behandlingsafdelinger er det dominerende betjent-ideal fremtidsorienteret. Der er fokus på at indgå i relationer med indsatte, som kan hjælpe dem med at forbedre relationer eller forhold udenfor fængslet, som kan have betydning for indsattes fremtid efter løsladelse. Her forsøger betjente at arbejde med den indsatte og ”normalisere”. En betjent med mellem-lang erfaring, der arbejder på behandlingsafdelingen uddyber:

Det også noget med, at man også skal vise, hvad er normalt. De kommer fra nogle hjem, hvor de sindssyge ting er normalt for dem [...] hvis de har en eller anden ting, de går og siger [...] så går vi ned og siger: Hvorfor siger du sådan noget? [...] Altså, stiller spørgsmålstejn, når de kommer med nogle udtalelser [...] Det er jo en del af denne der normalisering, som vi fokuserer meget på [...] Og det er de indsatte måske mere gearet til på denne afdeling, fordi de er indstillede på at skulle arbejde med sig selv.

På behandlingsafdelingen er relationen middel til sikkerhed samtidig med den er mulighed for at få indsatte til at arbejde med sig selv. Modsat fortæller en betjent med mellemlang erfaring, der har arbejdet på en isolationsafdeling, at det som betjent er sværere at arbejde eller gøre en forskel for indsattes fremtid, når indsatte sidder under meget skærpede sikkerhedsmæssige rammer. På mere sikrede afdelinger er det dominerende betjent-ideal mere nutidsorienteret. Relationen med indsatte handler om at skabe en god stemning og undgå konflikt i dagligdagen. Til forskel fra behandlingsafdelingen er der mindre ambition om at gøre en forskel i forhold til resocialisering. Relationen handler om at etablere en god stemning mellem indsatte og betjente og dermed øge både sikkerhed, og indsattes trivsel under afsoningen. Det betyder ikke, at der ikke foregår resocialiserende initiativer i form af uddannelse og arbejde. Betjente kan også indgå i aktiviteter med indsatte. Det forventes dog i mindre grad end på behandlingsafdelinger, og idealet og/eller målet med aktiviteten begrundes imidlertid mere nutidsorienteret. Analysen af afdelinger viser således også, hvordan forskellige specialiserede afdelinger lægger op til forskellige tilgange og er domineret af forskellige betjentidealer. Nogle er nutidsorienterede, mens andre er fremtidsorienterede.

Konklusion

Analysen har undersøgt forskelle og ligheder i forskellige generationers tilgang til jobbet. Forskellige generationer af betjente er socialiseret forskelligt, men de er

lige nu underlagt de samme betingelser. Ud fra Bourdieus Don Quijote-teori (hysterisis) vil man forvente, at de ældres habitus er i utakt med deres tid. De erfarne betjente virker ikke malplacerede, men de opfatter flere nye initiativer som brud med den common sense-oplevelse af, hvad der virker bedst. De vægter erfaring højere end uddannelseslængde, og de repræsenterer en tilgang, hvor det giver mere anerkendelse at kunne håndtere konflikter og situationer, der ”koger over”, end det gør at ”sidde bag skrivebordet”. De oplever en dissonans mellem fx øget registrering eller øgede visitationer, og deres erfaring med, hvad der virker i praksis. De frustrationer, de kan føle herved, kan ses som kropslige udtryk for det mismatch, der kan være mellem deres habitus, og det der kræves af dem under nye forhold. De nyere uddannede kommer med nye ideer og tilgange. De har kapital i form af uddannelse, og de fremhæver kommunikative evner, pædagogik, og evnen til at udfordre eksisterende praksis, som kompetencer, de bringer med sig. De ved, hvad ”der står i bogen”, og hvordan jobbet teoretisk skal udføres. Analysen viser, hvordan de tilpasser sig i mødet med praksis, og dermed stemmer analysen overens med fængselsforskning, der viser, hvordan fængselsbetjente via internalisering af formelle regler og uformelle normer socialiseres til jobbet (Crawley 2004, 65; Arnold 2012: 401).

Analysen viser desuden individuelle udviklinger, hvor betjente i deres karriere går fra at være mere regelrette til at træffe skønsmæssige vurderinger. De oplever at blive blødere med årene. Samtidig ses en udvikling fra en ungdommelig feminin optimisme til en mere erfaren pessimisme, hvad angår muligheden for at hjælpe indsatte videre til liv uden kriminalitet. Flere nyere uddannede betjente påpeger at mange af ”de helt gamle betjente”, omsider har forladt organisationen, og at det har betydning for praksis, at der nu er flere nyere uddannede, yngre og kvindelige betjente, som har andre rationaler eller værdier, hvad angår, den pædagogiske praksis og forholdet til indsatte. Disse fortællinger bekræfter Bruhns (2013) pointe, om at en øget andel af kvindelige betjente kan bidrage til en mere fremtrædende position for, hvad han betegner som ‘the rehabilitative side of prison work’. På behandlingsafdelingen er der i øvrigt en større andel, der er kvinder, end der er på særligt sikret afdeling, hvilket også kan være med til at bekræfte Bruhns pointe om, at en kønnet opdeling kan medvirke til at forklare forskelle og variationer i arbejdspraksis (Bruhn 2013).

Flere fortællinger om kamp for anerkendelse viser, at køn, alder og erfaring præger både indstilling til jobbet og selvforståelse. Analysen er her på linje med intersektionalitets-studier, der peger på, at sociale differentieringsformer som køn, klasse og etnicitet er gensidigt konstituerende. Med Bourdieus begreber giver sociale markører forskellige former for kapital, som giver forskellige handlemuligheder og/eller positioner. Feminine aspekter af jobbet giver mulighed for andre identiteter, hvilket er i tråd med blandt andre Britton (2003) og Tait (2012) studier. Selvom der er en øget andel af biologisk kvindelige betjente, og der er tiltagende kvindelige aspekter i jobbet, så domineres området på flere områder af en maskulin performance. Bourdieu beskrev, at modsætningspar som (fx hårdt/blødt,

offentligt/privat, aktivt/ passivt) er en struktur, vi bliver socialiseret ind i fra den helt tidlige barndom i familien og senere sekundære sammenhænge (Bourdieu 1999: 5 og 113ff). Disse klassiske opfattelser af relationen mellem maskulinitet og femininitet, passivitet og aktivitet præger tilsyneladende fortsat hierarkier og relationer mellem forskellige afdelinger i fængslet. Denne hierarkisering kan forklare, hvorfor nogle kvindelige betjente positionerer sig væk fra det kvindelige. På den ene side bekræftes den eksisterende forskning, der viser, at kvinder har større mulighed for at engagere sig med indsatte, fordi det er en "naturlig" identitet for dem at tage (Tait 2012). Omvendt viser det, at de på grund af denne identitet også må være særligt opmærksomme på, hvordan deres tilgang opfattes, og måske derfor ikke altid kan engagere sig så meget, som de ønsker, og/eller mindre end mandlige kolleger. De er udsat for en social kontrol og forbundet med en risiko for ikke at kunne opretholde den nødvendige distance til indsatte. Kvinder har derfor ikke nødvendigvis lettere ved at indgå tætte relationer med indsatte sammenlignet med deres mandlige kolleger.

Analysen tegner et billede af modsætninger mellem regelhåndhævelse overfor skøn, og den er her i tråd med forskning, der viser, hvordan fængselsbetjentes tilgang kan variere blandt andet i forhold til skøn og regelhåndhævelse (Gilbert 1997, Tait 2011, Nielsen 2010, 2012). Derudover viser analysen, hvordan der kan være forskellige betjentidealer (Fredwall 2014) og syn på formålet med jobbet. Nogle idealer er mere orienterede mod nutiden og har fokus på at få hverdagen til at glide så roligt som muligt og sørge for at afsoningen forløber så fredeligt som muligt for den indsatte og for de ansatte. Andre idealer er fremtidsorienterede og har et større fokus på den indsattes tid efter indespærringen, og hvordan betjente kan vejlede eller hjælpe til den indsatte til at etablere eller fastholde sociale relationer under indespærringen.

Sidst har analysen vist, at forskellige strukturelle betingelser, forskellige afdelinger, muliggør forskellige tilgange til opgaven. Betjentene finder et sted i organisationen, hvor deres habitus passer ind. Habitus har således betydning for, hvilken løbebane betjente får i organisationen, og deres kapital afhænger af løbebane og habitus. Nogle tilgange kan være mere prestigøse end andre, og der er en form for feltlogik i forhold til fordeling af symbolsk kapital. Jo mere krævende, farlige eller uforudsigelige fanger, jo mere anerkendelse opnår man ved at vogte dem.

Artiklen bidrager til den eksisterende forskning med illustrationen af, hvordan tilgangen til indsatte og håndteringen af jobbet formes i samspillet mellem strukturer og aktører, i relationen mellem såkaldt objektive og subjektive tilpasninger.

Noter

- ¹ Dataindsamlingen fandt således sted af to omgange med et relativt stort mellemrum. Oprindeligt var det planlagt, at dataindsamlingen skulle foregå med måneders mellemrum. På grund af graviditetsgener blev feltarbejdet på afdeling 2 udskudt og først genoptaget efter endt barselsorlov. Hermed blev mellemrummet mellem perioderne betragteligt længere end planlagt. Eftersom feltarbejdet foregik på 2 forskellige afdelinger med 2 forskellige personalegrupper havde udskydelsen ingen betydning for kontakten til betjentene.

Referencer

- Andersen, Dorte R.. 2016: ”Du skal virkelig have styr på dig selv. En analyse af fængselsbetjentes følelsesarbejde”. *Dansk Sociologi*, 3/4, 27:85-107.
- Arnold, Helen. 2012. ”The experience of prison officer training”. i *Understanding Prison Staff* red. Benneth, Jamie, Ben Crew og Azrini Wahidin, 399-418. New York. Routledge.
- Bourdieu, Pierre. 1979. *Distinktionen: en sociologisk kritik af dømmekraften*. Norsk udgave. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, Pierre. 1999. *Meditasjoner*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, Pierre et al. .1993/1999. *The Weight of the World*. Cambridge: Polity Press.
- Britton, Dana M. 2003. *At Work in the Iron Cage: The Prison as Gendered organization*. New York: New York University Press.
- Bruhn, Anders. 2013: ”Gender Relations and Division of Labour among Prison officers in Swedish Male Prisons”. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. 14(2):115-132.
- Carlson, Joseph R., Richard H Anson og George Thomas 2004. ”Cross-gender Perceptions of Correctional Officers in Gender-segregated Prisons”. *Journal of Offender rehabilitation*, 39 (19): 83-103.
- Crawley, Elaine. 2004. *Doing Prison Work: the public and Private lives of Orison Officers*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- Crawley, Elaine og Peter Crawley. 2012. ”Understanding prison officers: culture, cohesion and conflict” i *Understanding Prison Staff* red. Benneth, Jamie, Ben Crew og Azrini Wahidin. New York: Routledge, 134-150.
- Clausen, Susanne. 2013. ”Forbrydelse og straf” i *Kriminologi en introduktion til et fag*. red. Jacobsen, Michael Hviid, Anne-Stina Sørensen. København: Hans Reitzel.
- Engbo Hans Jørgen og Peter Scharff Smith. 2012. *Fængsler og Menneskerettigheder*. København: Djøf Forlag.
- Fredwall, Terje Emil. 2014. *Murer og Moral – et bidrag til forståelsen af fængselsbetjentes professionsmoral*. Kristiansand: Universitetet i Agder.

- Gilbert, Michael J. 1997: "The illusion of structure: a critique of the classical model of organization and the discretionary power of correctional officers". *Criminal Justice Review*. 22 (1):49-64.
- Goffman, Erving. 1961/1967. *Anstalt og menneske*. København: Jørgen Paludans Forlag.
- Hunter, S.M. 1986. "On the Line; Working Hard with Dignity" *Corrections Today*, 48 (4):12-1.
- Jensen, Sune Q. 2012: "Kvalitativ subkulturforskning: at studere kulturel kreativitet på samfundets bund". i *Kvalitative udfordringer* red. Jacobsen, Michael H. og Sune Qvotrup Jensen, 129-155. København: Hans Reitzels Forlag
- Jurik, Nancy C. og Gregory J. Halemba. 1984. "Gender, working Conditions and the Correctional Officers in Men's Prison" *sociological quarterly*, 25:551-66.
- Liebling, Alison, David Price og Guy Shefer. 2012. *The Prison officer. Second edition*. London og New York: Routledge.
- McMahon, Maeve. 1999. *Women on Guard: Discrimination and Harassment in Corrections*. London. University of Toronto Press.
- Nielsen, Malene M. 2010. *Miraculous Metamorphoses: On staff-Prisoner relationships in a Danish Prison*. Ph.d.-afhandling. Sociologi. Københavns Universitet
- Petersen, Cheryl. 1982. "Do in Time with the Boys: An Analysis of Women Correctional officers in All-male Facilities" i *The Criminal Justice System and Women*. red. B. Price og N. Sokoloff, 437-60. New York: Clark Boardmann.
- Pollock, Joycelyn M. 1995. "Women in Corrections: Custody and the "caring ethic" i *Women, Law and Social control*, red. Merlo A. og J Pollock, 97-116. London: Allyn & Bacon.
- Prieur, Annick. 2015. "Resocialisering 2.0 – En ny adfærdspolitik" i *Kriminalistiske pejlinger – festschrift til Flemming Balvig*, red. Kyvsgaard, Britta, Jørn Vestergaard, Lars Holmberg og Thomas Elholm, 257-271. København: Djøf Forlag.
- Sparks, Richard, Anthony Bottoms and Will Hay 1996: *Prisons and the Problem of Order*. England: Oxford University Press.
- Sykes, Gresham M. 1958: *The Society of Captives*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Tait, Sarah. 2011: "A typology of prison officer approaches to care". *European Journal of Criminology*. 8(6): 440-454.
- Tait, Sarah. 2012. "Prison officers and gender", i *Understanding Prison Staff* red. Benneth, Jamie, Ben Crew og Azrini Wahidin. New York: Routledge, 65-89.
- Wacquant, Loïc. 2009: *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press.
- Winkler, Karen. J. og Wacquant, Loïc. 2010. "Straf som neoliberal fattigdomspolitik", *Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*, 1-2:155-163. Tilgået 1. sep 2017.
- Zimmer, Lynn. 1986. *Women Guarding Men*. London: University of Chicago Press.

Zimmer, Lynn. 1989. "Solving Women's Employment Problems in Corrections: Shifting the Burden to Administrators", *Women and Criminal Justice*, 1 (1):55-79.